

PLANINSKI INTERESI MED BESEDAMI IN DEJANJI

KRAJINSKI PARK LOGARSKA DOLINA

JANEZ BIZJAK

Za osvežitev spomina najprej nekaj uvodnih podatkov:

1931: Narodni park Okrešelj-Logarska dolina v povojih; Savinjska podružnica SPD je od Ljubljanske škofije odkupila območje Okrešlja in zgornjega dela Logarske doline na črti dolinski zatrep pod slapom Rinka-Planjava-Kamniško sedlo-Turska gora-Rinke-Savinjsko sedlo-Mrzla gora-Rinka. Namen odkupa je bila ustanovitev in razglasitev narodnega parka Okrešelj-Logarska dolina, ali, kot so tedaj zapisali, »ohraniti naravne lepote pred interesi tujskega prometa«.

1987: Krajinski park Logarska dolina; razglasila ga je občina Mozirje s posebnim odlokom.

1991: Minilo je 60 let od odkupa za narodni park Okrešelj; obletnice ni nihče opazil; nasprotno, v delu planinske javnosti smo opazili veliko hude krvi zaradi prvega in povsem prostovoljnega poskusa konkretizacije varstvenega režima za krajinski park iz leta 1987 (glede omejitev precej milejši kot narodni park).

Sposojena misel: »Za ljubitelja narave je najvažnejše, ako more občudovati prirodne lepote v njihovem prvotnem, od človeka čim manj dotaknjenem stanju... Vsi tisti, ki želijo videti naravo še takšno, kakršna je bila pred desetletji, naj pohitijo v naše planinske predele. Da ne bo prepozno!... Lansko leto sem se v Logarski dolini pogovarjal s starejšim navdušenim planincem, ki že precej let ni bil v Logarski. »Kaj so naredili iz moje prelepe Logarske doline! Kje je nebeški mir, ki je vladal prej tukaj? Kje je tista domačnost, ki sem jo srečaval?« so bila njegova bolesta vprašanja, ko je strme gledal na hotele in na brzeče avtomobile.«

Stavki niso citirani iz lanske polemike, ampak so stari 52 let. Zapisani so v dobrem, starem PV iz leta 1940 na strani 278, v članku o narodnem parku Okrešelj. Če z zelo uvidevnim nasmehom pomislimo na tedanje razmere, ko je večina gornikov hodila po Logarski in na Okrešelj peš (mimogrede: ali ni pešhoja eden od temeljnih ciljev gornišтва?) in so bolj po pomoti kot po pravilu kakšno nedeljo lahko srečali tudi kakšen avto, zelo redek in edini tisti dan, je dandanašnje prometno stanje v dolini, predvsem konec tedna v poletnih mesecih, uničujoče za dolino, naravo in okolje.

VEČPLASTNI PROBLEMI

Razglasitev območja zavarovane narave ali krajine za naravne rezervate, narodne, regijske

Logarska dolina

ali krajinske parke je le pesek v oči, kadar tisti, ki posamezne parke razglašča (občina oz. država), ne poskrbi tudi za učinkovite izvedbene odloke. Pristojnosti za razglaševanje so vezane na odgovornost. Razglasitev sama je navadno sprenevedanje, če ni urejenega financiranja za izvajanje varstvenih režimov, če ni organizacije za varstvo in za izvajanje varstva, če ni učinkovitih kazni za kršitelje in če niso zagotovljena denarna nadomestila (odškodnine, stimulacije, dotacije) tistim lastnikom zemljišč, ki so zaradi varstvenih ukrepov prisiljeni drugače gospodariti.

Cilji in nameni zavarovanih območij niso bili nikjer in nikoli doseženi, kadar se prebivalci, ki žive znotraj takih območij, niso identificirali s svojim parkom, ga niso vzeli za svojega in ga s ponosom vrednotili kot nekaj več, zase in za druge.

Problemi Logarske doline so večplastni: naravovarstveni, krajinski, okoljevarstveni in ne nazadnje eksistenčni za domačine, ki se preživlja-

jo s kmetijstvom. Predvsem je narobe, da je zanemarjen argument lastništva, da so lastniki odrinjeni od javnih razprav in polemik, saj se včasih neobremenjenemu opazovalcu zazdi, da je v Logarski vse naše.

In ker večina objestnih obiskovalcev misli, da je vse naše, je podoba Logarske doline ob poletnih nedeljah dovolj zgovorna: pomendrani in razvoženi nepokošeni travniki, nasilno polomljene ograje, da lahko avtomobili parkirajo kjerkoli, pranje avtomobilov na vodnih bregovih, pikniki sredi pašnikov kljub jezi in nasprotovanju lastnikov, nogometno vreščanje vsevprek, prenapolnjene gozdne jase in nezmotljivi dim čevapčičarske rekreacije, kupi smeti in razbitih steklenic po pašnikih ter poškodovana in razrezana kravja stopala kot posledica tega, nemočni bes domačinov, ki jim množični obisk doline prinaša samo škodo in gore odpadkov.

Najbrž ni nikogar, ki bi upal trditi, da je taka podoba v redu. Torej je potrebno nekaj spremeniti, da se nemogoče razmere sankcionirajo, popravijo in uredijo v dobro lastnikov in obiskovalcev.

Toda voljo po urejanju skušajo zavirati nekateri posamezniki, ki popolnoma neprizadeto menijo, da je po vsej pomendrani travi in neobvladljivi avtomobilski stihiji še potrebno izdelati nekakšne študije in analize, ki bi pokazale, če je res tako hudo.

Kaj storiti in kako? Nasprotovati spremembam pomeni strinjati se z obstoječim stanjem in priznavati, da je vse v redu. Govoriti, da tako ne gre več naprej, hkrati pa nasprotovati vsem pobudam za spremembe in interventno ukrepanje ter se zgovarjati na druge, da še niso storili, kar so dolžni storiti, pa pomeni sprenevedanje, cinizem in neodgovornost.

SVETLI PREBLISKI NAŠE ZGDOVINE

Slovenski planinci, še posebno nasledniki Savinjske podružnice SPD, so dediči zavidljivo velikega naravovarstvenega in moralnega kapitala, za katerega so zaslužni prosvetljeni in ozaveščeni gorniki, ki so leta 1931 odkupovali parcele na Okrešlju, da so lahko na svoji zemlji uresničili parkovno idejo, v katero so verjeli in ki je bila tista leta vizionarska in enakovredna podobnim naporom drugod po Evropi in Ameriki. Za povprečno večino pa tako takrat kot dandanes nepotrebna, potratna in nerazumljena. To je velika in plemenita stran v kulturni zgodovini slovenskega planinstva. Isto velja za leto 1924, ko je SPD sodelovalo pri zakupu Doline Triglavskih jezer in pri razglasitvi prvega triglavskega narodnega parka. Žal takih smelih dejanj z odkupi zemlje po vojni ni bilo. Za razliko od avstrijskega Alpenvereina, ki je pred nekaj leti odkupil ledenike in grebene Hochalm-spitze (Kraljica Visokih Tur) ter tako preprečil

Robanov kot

gradnjo zimskošportnega središča visoko v gorah.

Zakaj omenjam te svetle prebliske v naši planinski zgodovini? Ker sem prepričan, da je spet čas, da slovenski planinci obrnemo nov list v knjigi varovanja naših Alp z novimi, tveganimi in za marsikoga norimi dejanji, s katerimi bi prevetrili današnjo naravo in okolju neprijazno miselnost. Vsaka generacija ima svoj izziv časa. Saj nas je lahko sram, da po 60 letih ne zmoremo niti tega, kar so postorili v SPD leta 1924 in 1931!

V tem smislu me je presenetila reakcija dela naše gorniške srenje na poštene in iskrene pobude za drugačno reševanje Logarske doline. Presenetila in prizadela. Preprosto nisem mogel verjeti nekaterim trditvam in argumentom, češ, planinci pa že ne bomo dovolili nikomur, da nam omejuje vožnje skozi Logarsko. Smo res tako prepojeni z miselnostjo, ki se podreja avtomobilu? So izvirna načela planinstva v tem, da se je treba za vsako *cen*o pripeljati čisto pod hrib in nemara še malo v njegovo pobočje, da bi bili hitreje na vrhu in nato spet čimprej v dolini? (Preberite urednikov komentar Čas za gore v PV 3/92!)

V vzdušju razvnetih strasti za in proti zaprtju Logarske za avtomobilski promet, v vzdušju nepremišljenih očitkov, osebnih zamer in užaljenosti ter nepreverjenih trditev je izhod samo eden: trezen in strpen pogovor, usklajevanje in sodelovanje. Prepričan sem, da časopisna polemika med štajerskimi planinci na eni strani in med domačini ter firmo Epsi (ki je pripravila program urejanja) na drugi strani ni bila potrebna. Škodila je medsebojnemu razumevanju. Morda je v ozadju nesporazumov tudi nerešeno vprašanje nasledstva Savinjske podružnice

SPD glede na velika posestva (tudi gozdove), ki sta jih podružnica ali osrednji odbor SPD nakupila pred 1. in 2. vojno. Kdo je pravni naslednik Savinjske podružnice SPD, ki je imela svoj sedež v Gornjem gradu in ga je pozneje prenesla v Celje? Je pravi naslednik le PD Celje ali sodijo zraven še vsa PD, nastala iz Savinjske podružnice: PD Solčava, Luče, Ljubno, Mozirje, Gornji grad? Taka vprašanja sem večkrat slišal v Zgornji Savinjski dolini.

KAJ JE ZADAJ?

Včasih je dobro, da se znamo živjeti v mišljenje nasprotni strani. Samo tako bomo lažje razumeli, recimo, legitimne pravice celjskih in drugih planincev. Lastništvo zgornjega dela doline, slapa Rinke in vsega Okrešlja predstavlja močne argumente, zaradi katerih ne morejo in ne smejo biti izločeni iz skupnega dogovarjanja o prostorski in prometni ureditvi Logarske doline. Ali: nihče se ne razburja, ko se pripelje v Ljubljano in mora povsod plačati parkiranje; da mora odpeljati nazaj, če je, denimo, parkirišče pred Cankarjevim domom polno; vse je samo po sebi razumljivo. Nasprotno pa je del slovenske javnosti ogorčen, če mora plačati parkiranje v najbolj obiskanih predelih (Bohinj, Bled, Logarska ipd.), saj so ljudje prepričani, da so tisti kraji last vseh, narava pa zastoj. Dvolično je tudi, kadar se ljudje iz urbanih naselij na izletih zunaj domačega okolja zapodijo po privatnih travnikih, mendarajo travo, kurijo ognje in so nesramni ter celo napadalni do domačinov, ki se razburjajo nad škodljivim početjem, istočasno pa bi isti ljudje neusmiljeno in z vsemi

sredstvi nagnali vsakogar, ki bi se drznil zapejljati na njihov domači vrt, tam zakuriti ogenj in se sprostiti ob tranzistorju in čevapčičih.

Gnev domačinov Logarske doline, ker jim obiskovalci uničujejo kmetijske površine, je sprožil pobudo o lastni organizaciji za urejanje doline na podlagi usmeritev iz odloka o krajinskem parku. Povsem legalna in nujno potrebna pobuda! Ne pa prikriti tržni in profitni interesi, kot jim nekateri očitajo - v prepričanju, da je nekaj »zadaj«. Nič drugega ni zadaj ali spredaj kot propadajoča narava in okolje kot posledica stihijskega izkoriščanja Logarske doline.

Zato sem prepričan, da zasluži d. o. Logarska dolina vso podporo in družbeno pomoč. Navsezadnje živimo ljudje od svojega dela in od svojega imetja. Bojazen, da bodo domačini na svoji zemlji in s svojim delom nekaj zaslužili, preveč spominja na kolhozniško uravnilovko in na mistificiranje prevare »vse je naše«.

Zavarovana in zaradi izjemnih naravnih lepote obdarjena območja se povsod v Alpah in po Evropi otepajo s problemom preštevilnih obiskovalcev. Stanje obvladujejo le z omejevanje prometno ureditvijo: usmerjanje, zadrževanje, omejevanje in prepovedovanje avtomobilskega prometa. Omejevalni ukrepi so povsod neprijetni; v Logarski nič manj kot drugod po Alpah. Potrebna je višja kulturna raven, ki je sposobna uspešno izvesti samoomejevalne in samoopovedovalne ukrepe. Osnovno vodilo pri urejanju varovanih območij je, da ima absolutno prednost pešec, pohodnik ali popotnik, nikakor pa ne avto. Kjer se križajo različni interesi, imajo prvo prednost domačini. Obe načeli sta zapisani v alpski konvenciji.

namesto komentarja

HOJA ZA UŽITEK

Zdajle, ko bodo dnevi vse toplejši in ko se bo iz dolin videlo, kako po gorah vidno pobira sneg, se bodo začeli kovati veliki gorniški načrti: »padali« bodo vrhovi, izdelani bodo natančni plani o mogočnih turah, marsikje bodo dolge razprave o najprimernejših poteh, najboljših planinskih kočah, najlepših razgledih in najdržnejših vzponih.

In bo v teh pogovorih slišati: pravzaprav je bil že vsak na Triglavu, torej ni nobenega vzroka, da tudi mi ne bi šli! - In se bodo nemara res odpravili in morda res srečno prišli tja in nazaj - mogoče velik del zato, da bodo »izpolnili svojo državljansko dolžnost« in pripešačili na najvišjo točko države.

V resnici pa sploh ne pride »čisto vsak« na

Triglav - in če že pride, pogosto sploh ne ve, da je bil tam gori, ker sploh nič ne vidi in nič ne sliši in nič ne zazna od prevelike utrujenosti in prevelike želje, da bi se to trpljenje že enkrat nehalo.

Kar lepo je, da bi že zdaj začeli delati načrte za poletne planinske ture, a ne le za mizo, temveč tudi »na terenu«. Ideje za planinski izlet ni težko dobiti, v Planinskem vestniku in v številnih vodnikih in planinskih kartah jih je dovolj, od najlažjih do najzahtevnejših. Samo opremiti se je treba in vzeti pot pod noge - vedno napornejšo in daljšo. Na prvih izletih bo nemara srce še divje tolklo in bo treba zaradi sape delati daljše postanke, pozneje pa bo tura užitek: hoditi po strmih, hoditi za užitek, in gledati okoli sebe živo in mrtvo naravo, oblike in barve, poslušati in vonjati in čutiti. Vrh vsake gore bo potem doživetje.

Tudi vrh Triglava, če se bomo že odločili

^{zav} J-

M. R.

AVTOMOBILI - KUGA ZA GORE

Vsak prostor, alpske doline in prelazi pa še posebno, ima glede avtomobilskega prometa svojo prostorsko zmogljivost. Ker in kjer tega nočemo priznati, se avtomobili izletnikov s prenapoljenih cest nenadzorovano razlivajo vsepovsod: od travnikov do vodnih bregov. Načelo urejanja atraktivnih in najlepših alpskih dolin je v sosednjih deželah zelo jasno: individualni avtomobilski promet izločajo oziroma ga v prvi fazi zelo drago zaračunavajo. Avtomobili ostajajo na začetku dolin ali blizu začetka dolin, doline same pa so gostoljubno odprte vsem - za pešhojo ali za različne oblike lokalnih javnih prevozov (konji, mali avtobusi, kombiji). V tem smislu tudi koncept urejanja Logarske doline ne more biti sporen. Dolina bo rešena, kadar se bo otrsela avtomobilske in druge motorne stihije. Rešitev je več, tudi izvedbe so možne v nekajletnih postopnih fazah. Navsezadnje se nobena juha ne poje tako vroča, kot se skuha. Možni predlogi za razmišljanje: začetna faza z ureditvijo manjših parkirišč pred Logarsko dolino, na teh prostorih bi bilo parkiranje brezplačno (da bi zajelo čimveč obiskovalcev), vsako parkiranje v dolini (na označenih prostorih) pa je treba plačati; obenem pa dosledno kaznovati parkiranje zunaj urejenih prostorov. Naslednja faza: parkiranje za vse obiskovalce v bližini vstopa v dolino ter prometna zopora za vso dolino - od kapele naprej, tako da tranzit v Matkov kot in na Pavličevo sedlo ni prizadet ali moten. Iz prometne zopore so izvzeti domačini, PD za oskrbovanje postojank, turistične organizacije za oskrbo svojih objektov v dolini, interventni in reševalni prevozi. Faza popolne zopore za individualni motorni promet je mogoča

Velika razstava ob 100-letnici SPD

Osrednja prireditev ob 100-letnici Slovenskega planinskega društva - Planinske zveze Slovenije, ki jo bomo praznovali v začetku prihodnjega leta, bo razstava, na kateri bo predstavljen celostni pregled razvoja slovenske planinske organizacije od njene predzgodovine do današnjih dni. Tako so se odločili najvišji organi PZS. O tej razstavi, ki naj bi bila maja prihodnjega leta na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani (kot je bila, na primer, razstava mojstra **Jožeta Plečnika**), so prvič razpravljali letošnjega 31. marca v prostorih Planinske zveze Slovenije v Ljubljani v širokem krogu tistih, ki bi lahko pomagali postaviti na noge to zahtevno prireditev.

Načelno so govorili o tem, kateri vsebinski

tedaj, ko bodo urejeni stalni lokalni javni prevozi po dolini za tiste obiskovalce, ki ne morejo ali ne žele hoditi peš.

Na potezi je tudi občina Mozirje, saj mora svoj odlok o krajinskem parku dopolniti z učinkovitimi sankcijami za divje parkiranje, šotorenje in kurjenje. Potrebne so informacijske table ob cesti od Solčave navzgor, da bodo obiskovalci seznanjeni z ureditvijo Logarske doline.

Kakšni so ob vsem tem avtentični planinski interesi in kje so razhajanja med besedami in dejanji?

Kaj si predstavljamo pod pojmom avtentičnih planinskih interesov, bomo morali razčistiti sami. Večkrat! Ali prisegamo na tisto: nazaj k naravi? Da, toda čimdlje z avtomobilom - ali pa to razumemo drugače: nazaj k naravi, peš in v miru? Bomo v Logarski podpirali tiste, ki se hočejo neovirano pripeljati čimdlje, ali pa bomo v duhu žlahtnih načel gorništvja in aktivne rekreacije podpirali one, ki žele Logarsko doživeti peš in brez avtomobilske nadloge? Težko je uskladiti ogorčene zahteve po prostem prevozu za vse planince skozi dolino, istočasno pa deklarativno soglašati s potrebo po samoomejevanju in izjavljati, kako smo vsi za varstvo narave in okolja. Ne pozabimo, da smo pred desetimi leti sprejeli kodeks obnašanja pod naslovom Slovenski gorski svet in se z njim zavezali, da bomo od vseh planinskih postojank, kamor pripeljejo ceste, avtomobilski promet izločili in ga zaustavili vsaj 500 metrov pred postojanko.

VSESTRANSKA KORIST HOJE

Ne nazadnje bomo morali tudi z dejanji dokazati, da jemljemo resno dogovore o novih vred-

sklopi naj bi bili na tej razstavi, ki bi bila lahko temelj za bodoči stalni muzej slovenskega planinstva. Med drugim je bilo na sestanku omenjeno, naj bi bili posamezni člani planinskih društev ali zbiralci nosilci delov te razstave, ki bi bila vsaj deloma planinski mozaik iz številnih pisanih kamenčkov, iz katerih je sestavljeno slovensko planinstvo. Ti deli bi bili lahko nemara pred tem razstavljeni v krajih, v katerih so zbiralci našli gradivo, po končani veliki ljubljanski razstavi pa naj bi se mozaik spet razletel po Sloveniji. Predstavnik naslednikov Kamniške in Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva, ki sta bili ustanovljeni tudi leta 1893, sta dejala, da bodo pod Kamniškimi in Savinjskimi Alpami v začetku prihodnjega leta vsekakor tudi imeli razstavi ob 100-letnici organiziranega planinstva pod temi gorami.

notenjih planinskih postojank (resolucije planinskih organizacij Alpe-Jadran in mednarodne zveze UIAA), kar pomeni, da so planinske postojanke samo tiste, ki predstavljajo izhodišče za ture v gore, ne pa tiste, ki so končni cilj razvajenih nedeljskih obiskovalcev. Velja za Dom planincev v dolini in za povečani Frischaufov dom na Okrešlju. Gledano malo bolj pragmatično bi od podaljšane pešhoje za uro ali dve imele večjo korist tudi omenjene postojanke: ljudje, ki dlje hodijo, porabijo več energije, zato

tudi v planinski koči več popijejo in pojedjo... Na koncu še pragmatičen predlog v zvezi s stališči Upravnega odbora PZS o Logarski dolini; stališča so bila sprejeta na 9. seji dne 22. 2. 1992: Neoviran prehod skozi Logarsko dolino v Savinjske Alpe je za planince mogoče urediti z dogovorom o urniku dnevne zapore; ponekod v Alpah rešujejo ta problem tako, da veljajo omejitve in zapora od 8. do 16. ure, pred 8. uro in po 16. uri pa imajo prost prehod tisti, ki resnično žele na ture v Alpe.

DVA ALPINISTA IN ZDRAVNIK V VZHODNI STENI KUMBAKARNE

SLOVENCA GREŠTA NA DEVIŠKO GORO

Vzhodna Kumbakarna

Foto: Tone škarja

Iz Ljubljane sta 8. aprila prek Frankfurta, Amsterdama in New Delhija odpotovala v Katmandu člana Alpinističnega odseka Železničar iz Ljubljane **Vanja Furlan** in **Bojan Počkar** (spremlja ju zdravnik **dr. Matjaž Vrtovec**), ki nameravata v nepalski Himalaji preplezati 2000 metrov visoko vzhodno steno Vzhodne Kumbakarne (7468 m). Če jima bo to uspelo in če bosta po tej steni prišla na vrh, bosta prva človeka, ki bosta prišla na vrh te gore, ene od najvišjih na svetu, na kateri še ni stala človeška noga.

Vzrok za to, da na vrhu te gore še ni bil nihče, je izjemna strmota njenih sten, kajti na vrh ni mogoč - kot na večino celo najvišjih gora na svetu - normalen pristop, ampak le ekstremno plezanje. Edini resen vzpon na goro sta lansko pomlad poskusila ista plezalca, ki sta se zdaj spet odpravila na to goro: Počkar in Furlan, takrat člana slovenske odprave na Kangčendzengo, sta se že tedaj odločila za to steno. Večino stene sta takrat sicer preplezala in prišla do višine 7050 metrov, zaradi hudega

snežnega neurja pa sta se morala tistih 400 metrov pod vrhom obrniti. Zdaj bosta poskusila dokončati svoj zares drzen vzpon.

Kot sta povedala pred odhodom iz Ljubljane, bosta iz Katmanduja takoj odpotovala pod goro, se čim bolj aklimatizirala in za aklimatizacijo splezala na enega od bližnjih sedemtisočakov, na katerega vzpon ne bo pretežaven. Potem se bosta odpravila v »svojo« steno - samo s spalno in bivak vrečo in prav malo hrane. V začetku maja nameravata v petih do šestih dneh splezati na vrh Vzhodne Kumbakarne in sestopiti v dolino, proti koncu maja pa se bosta vrnila v domovino.

»Plezala bova čimbolj navpično, čimbolj naravnost navzgor,« sta dejala Vanja Furlan iz Novega mesta in Bojan Počkar iz Prema pri Ilirski Bistrici.

Če jima bo ta načrt uspel, bo to za slovenski alpinizem nedvomno »trofejni vzpon«: prva človeka na gori bosta Slovenca, to bo prva slovenska odprava po priznanju samostojne Slovenije. Alpinista sta na pot odšla s slovenskima potnima listoma.